

## ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย

THE RELATIONSHIP BETWEEN POLITICAL SCIENCE AND PUBIC LAW

IN THAILAND : CASE STUDY OF POLITICS AND LAW

สุภาภรณ์ ศิวศิริรัตน์

Supaporn Sivageerattana

นนทวัฒน์ เสี่ยงโชคอยู่

Nontavat Saingchokyoo

พรนิภา พลัปลา

Pronnipa Plabpla

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

Rattana Bundit University

Email: siva5465@hotmail.co.th

วันที่รับบทความ (Received) : 6 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 30 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 มิถุนายน 2568

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำนวจความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย 3) พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 ท่าน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดเตรียมฐานข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปใช้โดยใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ ผลการวิจัย พบว่า

1. ในการสำวจความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย พบว่าควรที่จะมีการนำหลักนิติวัฒน์เพื่อให้เข้าไปจัดการปัญหารูปแบบใหม่ของสังคมที่เกิดขึ้น โดยนำหลักนิติวัฒน์เป็นกรอบการศึกษาแบบสหวิทยาการและบูรณาการเพื่อเชื่อมโยง "การเมืองกับกฎหมาย" ให้เข้ามาเชื่อมโยงกัน เพื่อทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้นและหลายกำแพงทางวิชาการของ "รัฐศาสตร์" กับ "นิติศาสตร์" ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับกฎหมายให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งจะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย มากยิ่งขึ้นว่าควรศึกษาศาสตร์ทั้งสองควบคู่กันไปไม่สามารถที่จะแยกจากกันได้

2. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย พบว่า การเมืองเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย เพราะว่าการเมืองอ่อนแอเพราะสถาบันการเมืองไม่สมดุล บางสถาบันถูกอำนาจครอบงำและประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพย่อมนำมาสู่การสร้างและขยายตัวของกฎหมายเพื่อเพิ่มอำนาจให้กับ "ฝ่ายการเมือง" ทั้งในด้านของรัฐบาลที่จะเป็นการปกครองด้วยกฎหมายอย่างเบ็ดเสร็จในการตอบสนองความต้องการตัวเองเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจของคนธรรมดา กฎหมายถูกทำให้เป็นการเมืองเพราะระบบกฎหมายอ่อนแอ ไม่สามารถบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมได้ ทำให้กระบวนการนิติวิวัฒน์กลายเป็นเพียงการร่างกฎหมายเพื่อตอบสนองความต้องการทางการเมืองในบางเหตุการณ์และบางช่วงเวลา นำมาสู่สิ่งที่เรียกว่าการขยายตัวของกฎหมายทางการเมือง โดยจะมีกฎหมายจำนวนมากที่ออกมาตามความต้องการของพลังทางการเมืองและสังคม แต่เป็นกฎหมายที่ไม่ยั่งยืนและไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่น การร่างกฎหมายต่าง ๆ ที่มีขึ้นเพื่อปกป้อง "รัฐ" มากกว่าประชาชน

3. การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย พบว่า ควรที่จะมีการนำหลักนิติวิวัฒน์เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน โดยช่วยในการมองความสัมพันธ์ระหว่าง "การเมือง" และ "กฎหมาย" ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น และทำให้กฎหมายไม่ใช่การมองตัวบทที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมองถึงแนวคิด ความสัมพันธ์ทางอำนาจและทฤษฎีการเมืองต่าง ๆ โดยมองการขยายตัวของกฎหมายในการเข้ามามีจัดการปัญหาสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

**คำสำคัญ :** รัฐศาสตร์, นิติศาสตร์, นิติวิวัฒน์

## ABSTRACT

This research aims to 1) explore the understanding of the relationship between political science and public law: a case study of politics and law; and 2) study the factors affecting the relationship between political science and public law: a case study of politics and law 3) To develop the relationship between political science and public law: a case study of politics and law. This research is a qualitative research. The informants were interviewed in depth A total of 20 people, by analyzing data and preparing the database to be able to use using various methods to collect data for the research results this time The results of this research found that

1. In the survey of understanding about the relationship between political science and public law: a case study of politics and law, it was found that the principles of legalization should be applied to manage the new forms of social problems that have arisen. The principles of legalization are an interdisciplinary and integrated study

framework to link "politics and law" together to create a clearer picture and break down the academic barriers between "political science" and "law" by looking at the relationship between politics and law more closely. It will also create a better understanding of the relationship between political science and public law: a case study of politics and law, that the two disciplines should be studied together and cannot be separated.

2. To study the factors affecting the relationship between political science and public law: a case study of politics and law. It was found that politics is a factor affecting the relationship between political science and public law: a case study of politics and law because politics is weak because political institutions are not balanced. Some institutions have dominance of power and people do not have rights and freedoms, which leads to the creation and expansion of laws to increase the power of the "political party", both in terms of the government that will be a complete rule of law to meet its own needs, which limits the rights and freedoms of decision-making of ordinary people. Laws are politicized because the legal system is weak and cannot be effectively enforced in society. This makes the legal revolution process become only the drafting of laws to meet political needs in certain events and certain periods of time, leading to what is called the expansion of political laws. There will be many laws issued according to the needs of political and social forces, but they are laws that are not sustainable and cannot be effectively enforced. The drafting of various laws is to protect the "state" more than the people.

3. To develop the relationship between political science and public law: A case study of politics and law found that the principle of legal revolution should be used as a guideline to develop the relationship between political science and public law by helping to view the relationship between "politics" and "law" more closely and making the law not just a written text but also a concept, power relations and various political theories by looking at the expansion of the law to manage social problems in various forms. Keywords: political science, law, legal revolution

**Keywords :** Political Science, Law, Legal Revolution

## 1. บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนของประเทศไทยในปัจจุบัน คือ การที่รัฐเป็นผู้ออกกฎหมายแต่ลักษณะของรัฐจะเป็นอย่างไรและเหตุปัจจัยใดคือกลไกของรัฐที่จะเกี่ยวข้องกับการออกกฎหมาย ในอดีตรัฐอาจไม่มีตัวตนหรือไม่มีกลไกและกระบวนการที่แยกออกมาอย่างเด็ดขาดกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ส่วนกฎหมายมหาชนที่เป็นกฎในยุคแรก ๆ ไม่ได้ออกมาจากรัฐแต่ออกมาจากอำนาจ

ยอมรับสูงสุดและใช้บังคับในลักษณะของหลักศาสนา ในระยะหลัง ๆ มีการแบ่งแยกกฎหมายออกมาเป็นกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนชัดเจนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ซึ่งกฎหมายมหาชนกับการศึกษาเรื่องรัฐ (รัฐศาสตร์) ในระยะแรกมาควบคู่กัน โดยสำนักทางยุโรป เยอรมัน รัสเซียเดิมการศึกษาเรื่องรัฐกับการศึกษากฎหมายมหาชนเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งรัฐในสมัยใหม่ที่ศึกษาแยกเป็นการเมืองออกมา ก็เป็นการเมืองที่ขยายขอบเขตออกไปตามพัฒนาการของระบอบการเมืองเพราะระบอบประชาธิปไตยที่ขยายตัวออกมาก็จะมีส่วนของประชาชนหรือกลุ่มในสังคมที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงมีลักษณะเป็นพหุสังคมมากโดยมีแนวคิดที่ขยายออกไปเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องรัฐศาสตร์โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องของกฎหมายมหาชนเท่านั้น เหตุที่ต้องศึกษากฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์เพราะจะเห็นว่าเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผู้มีอำนาจสูงสุดจะกำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการปกครองกับส่วนต่าง ๆ ของสังคมว่าจะออกมาในรูปลักษณะใด ดังนั้น ความสัมพันธ์ของสังคมจะเป็นรูปธรรมในเรื่องเป็นศาสตร์ชนิดหนึ่ง การจะออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐผู้ถืออำนาจสูงสุดในการจัดแบ่งอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างองคาพยพในรัฐกันเองหรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนของกฎหมายมหาชนเพราะว่าขอบเขตอำนาจรัฐที่เป็นรัฐอธิปไตยก็เป็นนิติรัฐ แนวความคิดเรื่องดังกล่าวเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1900 หรือ ค.ศ.1920 โดยมีแนวคิดที่จะศึกษาส่วนอื่น ๆ ของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะฉะนั้นความเป็นสาธารณะ (Public) ที่เรียกว่า Public Law ในยุคแรก ๆ จะแคบมากฐานหรือรูปธรรมก็โยงไปที่กฎหมายมหาชน เช่น เรื่องของลักษณะของการปกครอง รัฐธรรมนูญหรือการออกแบบรัฐธรรมนูญ จะต้องศึกษากฎหมายมหาชนเป็นกฎหมายหลักโดยต้องไปศึกษาลักษณะวิวัฒนาการของรัฐหรือความเป็นมาของรัฐ เช่น ญี่ปุ่นจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบที่มีรัฐธรรมนูญ ญี่ปุ่นมีกฎหมายมหาชนเหมือนกันแต่เป็นกฎหมายมหาชนในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ ญี่ปุ่นจะปรับระบบในสมัยเมจิ ญี่ปุ่นก็จะจัดบุคลากรที่จะร่างรัฐธรรมนูญไปศึกษาเรื่องดังกล่าวในยุโรปจาก Professor ชาวเยอรมัน โดยการออกแบบความสัมพันธ์ออกมาในรูปแบบของกฎหมายมหาชน สำหรับประเทศไทยในเรื่องกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยปกครองท้องถิ่นมีมาตั้งแต่ พ.ศ.2440 และได้มีการปรับปรุงในปี พ.ศ.2457 แต่ในอดีตจะเห็นได้ว่ากฎหมายมหาชนเริ่มจะมีโครงสร้างของระบบกฎหมายมหาชนแตกแขนงออกไปมากขึ้น เช่น สมัยอยุธยาที่มีลักษณะของระบบกฎหมายมหาชนเหมือนกันโดยได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียโบราณสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช มีที่มาจาก 3 ศาสตร์ คือ “อรรถศาสตร์” เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์ “ธรรมศาสตร์” เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยกฎหมายมหาชน แล้วยังมีแยกออกไปเป็นศาสตร์สำหรับผู้ปกครองเป็น “ราชนิติ” ซึ่งเป็นคำสอนประเภทพฤติกรรมระบบกฎหมายฮินดูโบราณทั้งหมดต่างไปจากโครงสร้างระบบกฎหมายทางตะวันตกเพราะโครงสร้างกฎหมายตะวันตกจะแยกส่วนที่เป็นจิตวิญญาณออกมาจากส่วนที่เป็นพฤติกรรม เช่น กติกาที่นำมาใช้เป็นหลักต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น ปรัชญาทางการเมือง ทฤษฎีการเมือง ทางด้านคริสเตียนก็มีในเรื่องของการจะจัดว่าส่วนใหญ่รัฐมีอยู่เพื่อตอบสนองต่อส่วนย่อยที่เรียกว่า Complementarity หรือ Subsidiarity ซึ่งเวลานี้ก็เช่น ศตวรรษที่ 14 หรือ 15 ก็เป็นรากฐานของการรวม EU ขึ้นใหม่ พวกนี้กลัวว่าจะมีกฎหมายยิ่งกว่ากฎหมายมหาชนมาคุม

ทวีป โดย Subsidiarity มาจากแนวคิดทางศาสนาดีกดำบรรพ์ของคริสเตียน แต่ว่าบางคนอาจจะไม่ได้นึกถึงคนเหล่านี้กลับไปหาสิ่งดั้งเดิม สำหรับไทยได้รับอิทธิพลจากอินเดีย เรื่องธรรมศาสตร์และเรื่องอื่น ๆ อีก จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นเพื่อให้เห็นว่ารัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนจริง ๆ แล้วควรจะควบคู่กันไป แต่ปัจจุบันนี้กฎหมายมหาชนจริง ๆ ไม่ได้ไปคู่เกี่ยวกับแง่มุมทางพฤติกรรมเพราะเป็นนิตินิยม (Legalistic Public Law) และส่วนที่เป็นพฤติกรรม Behavior (ซัพพร วิชชาวุธ, อีระพร อุวรรณโณ และ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุตย์, 2531) ส่วนที่เป็นวัฒนธรรมให้ไปอยู่กับรัฐศาสตร์ ซึ่งเวลานี้รัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนซึ่งความเป็นจริงแล้วไม่ควรจะแยกออกจากกัน แต่ถ้าดูการแยกที่ชัดเจนที่สุดให้ไปดูคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2542 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีการตีความว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าให้หมายความเฉพาะกฎหมายระดับสูงที่ออกโดยรัฐสภา แต่อย่างอื่นไม่ได้จัดลำดับว่าเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดในความหมายนั้น

จากปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่การนำหลักนิติวิวัฒน์ ซึ่งเป็นการออกแบบในการศึกษาการขยายตัวของกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อเข้าไปจัดการปัญหารูปแบบใหม่ของสังคมที่เกิดขึ้น โดยหลักนิติวิวัฒน์เป็นกรอบแบบสหวิทยาการและบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงการเมืองกับกฎหมายให้เข้ามาเชื่อมโยงกัน หลักนิติวิวัฒน์เป็นแนวการศึกษาที่ช่วยมองความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและกฎหมายให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น (Feidman, 2013) และทำให้การศึกษากฎหมายไม่ใช่การมองตัวบทที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมองถึงแนวคิดความสัมพันธ์ทางอำนาจและทฤษฎีการเมืองต่าง ๆ โดยมองการขยายตัวของกฎหมายในการเข้าจัดการปัญหาสังคมรูปแบบต่าง ๆ หลักนิติวิวัฒน์จึงเหมาะสมสำหรับ นักรัฐศาสตร์ในการศึกษาการเมืองของกฎหมายเพื่อมองการขยายตัวของกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะที่กฎหมายเป็นผลผลิตของการเมืองในการจัดสรรอำนาจและการต่อสู้ต่อรองเพื่อผลประโยชน์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและกฎหมายจึงขึ้นอยู่กับระบบการเมืองและระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันย่อมนำมาสู่รูปแบบของนิติวิวัฒน์ที่แตกต่างกัน (วีระ หวังสัจจะโชค 2559) นิติวิวัฒน์จึงไม่ใช่เพียงการที่เพิ่มอำนาจในการตีความกฎหมายให้กับฝ่ายตุลาการแต่เป็นอำนาจของฝ่ายการเมืองในการร่างกฎหมาย และเป็นอำนาจของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมถกเถียงทางความคิดและแสดงความเห็นทางการเมืองต่อการขยายตัวของกฎหมายเพื่อเข้ามามีการจัดการกับปัญหาของสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย โดยการนำหลักนิติวิวัฒน์ทำลายเส้นแบ่งทางวิชาการของรัฐศาสตร์กับพัฒนาการของกฎหมายมหาชนของประเทศไทยก็มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและควรที่จะพัฒนาควบคู่กันไปซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมายใกล้ชิดกันมากขึ้น เพื่อสำรวจความเข้าใจและศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนของประเทศไทย โดยนำผลของการศึกษาวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนของประเทศไทยต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย
3. เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย

## 3. สมมติฐาน

งานวิจัยนี้สามารถทำให้ทราบผลการสำรวจความเข้าใจและปัจจัยที่มีผลกระทบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนของประเทศไทย โดยสามารถนำผลของการศึกษาวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน ในกรณีการเมืองกับกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

## 4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วีระ หวังสัจจะโชค (2559) งานวิจัยเรื่องนิติวิวัฒน์กับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและกฎหมาย: กรอบการทำความเข้าใจการขยายตัวของกฎหมายด้วยมุมมองทางรัฐศาสตร์ นิติวิวัฒน์ คือกรอบการศึกษาการขยายตัวของกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อเข้าไปจัดการปัญหารูปแบบใหม่ของสังคมที่เกิดขึ้น โดยหลักนิติวิวัฒน์เป็นกรอบการศึกษาแบบสหวิทยาการและบูรณาการเพื่อเชื่อมโยง “การเมืองกับกฎหมาย” ให้เข้ามาเชื่อมโยงกัน บทความนี้จะอธิบายถึงนิยามและการทำงานของนิติวิวัฒน์ที่เข้าไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและกฎหมายในฐานะที่กฎหมายเป็นผลผลิตของการเมืองและเป็นราคาของการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้การขยายตัวของกฎหมายจึงมีการเมืองอย่างมาก ทั้งในด้านการจัดการปัญหาสังคมและการเพิ่มอำนาจให้กับรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับฝ่ายนิติบัญญัติและตุลาการ จนนำมาสู่การถกเถียงของ ฝ่ายที่สนับสนุนนิติวิวัฒน์ ที่ให้รัฐมีกฎหมายแทรกแซงจัดการปัญหาสังคมและฝ่ายต่อต้านนิติวิวัฒน์ที่เคลื่อนไหวเพื่อลดการแทรกแซงและการเพิ่ม อำนาจของรัฐ ทั้งนี้ ในบทความจะมีกรณีตัวอย่างโดยสังเขปในเรื่องของความเป็นพลเมือง สวัสดิการสังคม และประชาธิปไตย เพื่อให้เห็นภาพของนิติวิวัฒน์ได้ชัดเจนมากขึ้นและทลายกำแพงวินยทางวิชาการของ “รัฐศาสตร์” และ “นิติศาสตร์” ด้วยการมองความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับกฎหมายให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น

วิรัช ศรีอินทรสุทธิ (2564) งานวิจัยเรื่องบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาทางการเมืองไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2540 - พ.ศ.2564 ผลการวิจัยพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาจากหลักการสากลที่ว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและมีลำดับศักดิ์สูงกว่าบทบัญญัติกฎหมายอื่นทั้งหมดของรัฐ โดยศาลรัฐธรรมนูญไทยมีโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ใกล้เคียงกับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ซึ่งเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ยุติข้อโต้แย้งทางรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเป็นการ

เฉพาะ เพื่อทำหน้าที่คุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ รวมไปถึงการสร้างบรรทัดฐาน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนุญ โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนุญมีผลผูกพัน รัฐสภา คณะรัฐมนตรี องค์กรอื่นของรัฐและถือเป็นที่สุดเด็ดขาด หากคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม หรือไม่ยุติธรรม โครงสร้างของสังคมการเมืองและระบบกฎหมายมหาชนและ ประเทศชาติก็จะเสื่อมถอยลง แต่หากศาลรัฐธรรมนุญมีการตีความที่ถูกต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนุญอันแท้จริง ความสมเหตุสมผลและตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิดของคนโดยทั่วไปแล้ว การตีความอันนำไปสู่ผลที่แปลกประหลาดก็จะไม่เกิดขึ้น รวมทั้งจะไม่ประสบกับภาวะความไม่ศรัทธาต่อ องค์กรตุลาการ ดังนั้น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนุญที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางการเมืองก็ดีหรือก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงคู่อำนาจทางการเมืองก็ดี ย่อมส่งผลและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองไทย โดยศาล รัฐธรรมนุญจะต้องปฏิบัติหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ ในฐานะ เป็นองค์กรตุลาการซึ่งได้รับการยอมรับให้ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นจริง ในทางปฏิบัติภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

จาตุรงค์ สุทวาทัน และวีระ หวังสัจจะโชค (2567) งานวิจัยเรื่องปรากฏการณ์นักร้องกับผลสะท้อน ทางการเมืองจากระบบตุลาการภิวัตน์ หลัง พ.ศ. 2549 – พ.ศ.2563 ผลการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะ และบทบาทของผู้ร้องเรียนสามารถแบ่งได้สามกลุ่ม ดังนี้ หนึ่งผู้ร้องเรียนเฉพาะฝ่ายอำนาจรัฐ 2. ผู้ร้องเรียนทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายคู่ตรงข้ามของรัฐและ 3. ผู้ร้องเรียนต่อฝ่ายตรงข้ามกับจุดยืนทางการเมือง ของตนเอง โดยลักษณะและบทบาทของผู้ร้องเรียนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบ อำนาจรัฐซึ่งเป็นการช่วยให้สังคม ตื่นรู้ในประเด็นทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนการทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วม ในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Political Participation) ซึ่งแตกต่างกับลักษณะของผู้ ร้องเรียนในกลุ่มที่ 3 ที่เป็นการพลิกผันสิทธิตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้สถาบันทาง การเมืองใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองในท้ายที่สุด 2. ผลสะท้อน ทางการเมืองที่เกิดจากกลุ่มที่หนึ่ง และสองก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวทางการเมือง นำไปสู่การ ตรวจสอบผู้ใช้อำนาจรัฐในประเด็นต่าง ๆ และเป็นการแสดงออกถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยใน รัฐธรรมนุญ โดยผลสะท้อนจากกลุ่มที่ 3 ได้กลายเป็นปัจจัยในการสนับสนุนกระบวนการตุลาการนิติ ภิวัตน์ ซึ่งไม่ได้เป็นการพิทักษ์รัฐธรรมนุญและประชาธิปไตย แต่เป็นการพลิกผันให้อำนาจตุลาการเข้า แทรกแซงอำนาจจากกระบวนการทางการเมือง

## 5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1) ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และนักวิชาการด้านกฎหมาย จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็นนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 10 คน นักวิชาการด้านกฎหมาย จำนวน 10 คน สรุป ผลการวิจัยและอภิปรายผล

2) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทำการบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกข้อมูลและการจดบันทึกการสัมภาษณ์

3) ด้านการเก็บข้อมูล คือ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Keys Informant) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ คำถามหลัก (Main Questions) สำหรับประเด็นหลักของงานวิจัย องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ คำถามเพื่อขอทราบรายละเอียดและความชัดเจน (Probes) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และองค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ คำถามเพื่อติดตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Follow –Up Questions) วิธีการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเน้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นการเลือกอย่างเจาะจงโดยคำนึงถึงจุดหมายสำคัญในการวิจัยเป็นหลักและเป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาในระดับเชิงลึก (Information – Rich Cases)

4) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การลดทอนและกลั่นกรองข้อมูล (Data Reduction) การแสดงและพรรณนาข้อมูล (Data Display and Description) และ การหาข้อสรุปและตรวจผลการวิจัย (Conclusion and Verification)

## 6. สรุปผลการวิจัย

1. ในการสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า

1) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 10 ท่าน มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย โดยสรุปว่ามีการพยายามอธิบายการกระทำของตนเองเพื่อให้เกิดความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วาทกรรมที่ว่าบ้านเมืองถึงทางตันหรือบ้านเมืองจะเกิดความรุนแรงต้องใช้หลักรัฐศาสตร์แทนหลักนิติศาสตร์ ซึ่งตัวอย่างมีให้เห็นตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันที่ทำให้หลักนิติศาสตร์และหลักรัฐศาสตร์บิดเบี้ยว ก็คือ การที่ศาลฎีกาที่จะต้องเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายหรือใช้หลักนิติศาสตร์โดยตรงแต่กลับมีคำพิพากษารับรองความชอบของกฎหมายที่ออกโดยคณะรัฐประหารว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่ปัจจุบัน นักรัฐศาสตร์ทั่วโลกต่างไม่ยอมรับหลักการอันนี้ คำว่า "รัฐศาสตร์" นั้น ความหมายตรงตัวก็คือ ศาสตร์แห่งรัฐ และ "รัฐ" นั้นตามความหมายแล้วก็คือหน่วยงานทางการเมืองที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย รัฐคือกลไกในการปกครองประเทศ ฉะนั้น รัฐก็จะมีสถานภาพในทางกฎหมายซึ่งมีอำนาจเหนือทุกคนหรือจะแบ่งย่อยออกเป็น 2 แนวทางคือ ศาสตร์แห่งรัฐซึ่งเป็นเรื่องของการเมืองการปกครอง โดยอาศัยกฎเกณฑ์ของกฎหมายเป็นเครื่องกำหนดกับศาสตร์แห่งอำนาจซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษาพฤติกรรมหรือการกระทำทางการเมือง เป็นการศึกษาถึงเงื่อนไขและสภาพของการแข่งขัน ตลอดจนวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายใต้กรอบของกฎหมายในแง่ของรูปแบบและปรากฏการณ์ซึ่งมีความหมายโดยรวมของ "รัฐศาสตร์" ดังนั้น รัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่ารัฐและกฎหมายเป็นเรื่องที่ไม่อาจแยกกันได้

“นิติศาสตร์” เป็นวิชาที่เน้นการศึกษาตัวบทและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งความสัมพันธ์ของวิชาทั้งสองนั้นไม่สามารถกล่าวได้ว่าวิชาใดเป็นที่มาของอีกวิชาหนึ่งและไม่สามารถกล่าวได้ว่าวิชาใดสำคัญกว่าอีกวิชาหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะวิชาทั้งสองนั้นมีกำเนิดและวิวัฒนาการร่วมกันมาควบคู่กับการเจริญเติบโตของสังคมมวลมนุษยชาติ กฎหมายเกิดขึ้นมาจากความจำเป็นของสังคมที่มีประชากรมาอยู่ร่วมกัน เมื่อมีจำนวนมากขึ้นก็มีความจำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม กฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันได้วิวัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มจากการมีสัญญาประชาคม มีรัฐและการกำหนดกฎหมายขึ้นมา จะเห็นได้ว่ากฎหมายนั้นมาจากความต้องการหรือความจำเป็นของมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นสังคม แต่ในขณะเดียวกันสังคมได้สร้างกฎหมายขึ้นมาจนเราสามารถกล่าวได้ว่ากฎหมายถือกำเนิดมาพร้อมกับสภาพความเป็นรัฐ ในขณะที่รัฐถือกำเนิด ขึ้นมา ความพยายามประการหนึ่งของรัฐ คือ การสร้างระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับวางกรอบการเมืองและการปกครองของรัฐ ซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญจะบัญญัติถึงโครงสร้างอำนาจทางการเมือง การประนีประนอม การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง เป็นกฎหมายที่ได้ผ่านการวิวัฒนาการมายาวนานและหลายขั้นตอนและโดยหลักแล้วรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายมหาชน ที่กำหนดจุดประสงค์ของประเทศไว้ค่อนข้างแนบชัดว่าในสัญญาประชาคมฉบับนี้ประเทศได้กำหนดทิศทางและแนวทางใดในการปกครองประเทศ โดยในรัฐธรรมนูญของประเทศส่วนมากจะพบการแบ่งสรรอำนาจในการปกครองประเทศและที่สำคัญ คือ ความเป็นกฎหมายที่มีลักษณะถาวรแก้ไขได้ยากเนื่องจากเนื้อหาของรัฐธรรมนูญมีความแนบชัด มีทิศทางการปฏิบัติที่แน่นอน ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในทางการเมืองและการปกครองประเทศ ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติที่กฎหมายในลำดับถัดลงมาจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าไม่มีส่วนไหนของหลักรัฐศาสตร์เลยที่ระบุว่าไม่ให้ใช้กฎหมายในการปกครองประเทศหรือการบริหารราชการแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายในลำดับใด ตั้งแต่รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศหรือพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดต่าง ๆ จนถึงกฎหมายลำดับรอง ซึ่งก็รวมไปถึง พระราชกฤษฎีกา กฎหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ออกมาบังคับใช้โดยชอบด้วยกฎหมาย สรุป คือ ทั้งหลักรัฐศาสตร์และหลักนิติศาสตร์ต่างต้องใช้ควบคู่ไปด้วยกัน มิใช่ว่าพอไม่อยากจะใช้กฎหมายมาคราวใดก็บอกว่า ให้ใช้หลักรัฐศาสตร์แทนหลักนิติศาสตร์กลายเป็นว่าใครใช้หลักนิติศาสตร์แก้ปัญหากลายเป็นผู้ร้ายและใครใช้หลักรัฐศาสตร์กลายเป็นผู้ที่ไม่ยึดระเบียบกฎหมายไปเสีย

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมายที่เห็นได้ชัดเจน คือ รัฐเป็นผู้ออกกฎหมาย กฎหมายนั้นออกในนามของรัฐมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว แต่ว่าลักษณะของรัฐจะเป็นอย่างไรและใครคือกลไกในรัฐที่จะเกี่ยวข้องกับการออกกฎหมายนั้น ในสมัยโบราณรัฐในสมัยนั้นอาจไม่มีตัวตนหรือไม่ได้มีองค์ภาพพหรือไม่ได้มีกลไกและกระบวนการที่แยกออกมาอย่างเด็ดขาดกับสถาบันทางสังคมอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันทางศาสนาในมิติในเรื่องของกฎหมายที่เป็นกฎแล้ว ในยุคแรก ๆ ไม่ได้ออกมาจากรัฐแต่ออกมาจากอำนาจที่คนยอมรับว่าสูงสุดและใช้บังคับในรูปของศาสนา แต่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกฎหมายที่เห็นชัดเจนก็คือเมื่อมีกำเนิดของรัฐเกิดขึ้นมา รัฐในรูปขององค์ภาพพในรูปของกลไกกระบวนการและในลักษณะของการใช้อำนาจเป็นการทั่วไปที่ให้มีการยอมรับกัน

เพราะฉะนั้นรัฐกับกฎหมายเมื่อพิจารณาอย่างดีแล้วไม่สามารถแยกกันออกได้ ดังนั้น พัฒนาการของรัฐกับพัฒนาการของกฎหมายเราจะเห็นว่ามีความคู่กันไป ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีมาแต่ดั้งเดิม

2) นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ จำนวน 10 ท่าน มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมายว่ากฎหมายมหาชนกับการศึกษาเรื่องรัฐศาสตร์นั้น ในเริ่มแรกใช้ควบคู่กันมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่ว่าด้วยรัฐโดยสำนักทางยุโรปเยอรมัน รัสเซียตั้งแต่เดิมการศึกษาเรื่องรัฐกับการศึกษากฎหมายมหาชนเป็นเรื่องเดียวกัน และจริง ๆ แล้วเรื่องของรัฐในสมัยใหม่ที่ศึกษาแยกเป็นการเมืองออกมา ก็เป็นการเมืองที่ขยายขอบเขตออกไปตามพัฒนาการของระบอบการเมืองเพราะระบอบการเมืองที่เป็นระบอบประชาธิปไตยที่ขยายตัวออกมาก็จะมีส่วนของประชาชนหรือกลุ่มในสังคมที่เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่มาก เพราะฉะนั้นที่พูดว่าสังคมเริ่มมีลักษณะเป็นพหุสังคมก็มีแนวความคิดที่ขยายออกไปว่าการศึกษาเรื่องรัฐศาสตร์ไม่ได้จำกัดเฉพาะเรื่องกฎหมายมหาชนเท่านั้น แต่จริง ๆ แล้วเมื่อต้องการศึกษากฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์เพราะว่าเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน คือเหมือนกับการตัดสินใจขั้นสุดท้าย โดยผู้มีอำนาจสูงสุดจะกำหนดถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการเมืองปกครองกับส่วนต่าง ๆ ของสังคมว่าจะออกมาในรูปลักษณะอะไร เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ของสังคมทั้งมวลก็แสดงออกได้อย่างเป็นรูปธรรมในเรื่องของกฎหมายมหาชนเพราะว่าขอบเขตอำนาจรัฐที่เป็นรัฐอธิปไตยก็เป็นหลักนิติรัฐ โดยนักวิชาการ ด้านนิติศาสตร์เข้าใจว่าแนวความคิดเรื่องดังกล่าวเป็นเช่นนี้มาตั้งแต่เริ่มจนมาถึงประมาณ ค.ศ. 1900 หรือ ค.ศ. 1920 เพิ่งจะมีแนวคิดที่จะศึกษาส่วนอื่น ๆ ของสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะฉะนั้นความเป็นสาธารณะหรือ Public ที่เรียกว่า Public Law ตอนแรก ๆ จะแคบ เมื่อแคบแล้วรูปธรรมของมันก็โยงไปดูที่กฎหมายมหาชนที่สำคัญก็คือเรื่องของลักษณะของการปกครองรัฐธรรมนูญ (วิรัช ศรีอินทรสุทธิ, 2564) หรือแม้แต่ว่าจะออกแบบรัฐธรรมนูญอย่างไรในฐานะที่เป็นกฎหมายใหญ่ ในบรรดากฎหมายมหาชนทั้งหลายที่เป็นกฎหมายหลักกติกาหลักว่าจะออกแบบอย่างไรก็ต้องไปศึกษาลักษณะวิวัฒนาการของรัฐหรือความเป็นมาของรัฐยกตัวอย่างเช่น เวลาที่ญี่ปุ่นจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบที่มีรัฐธรรมนูญ ญี่ปุ่นมีกฎหมายมหาชนเหมือนกันแต่เป็นกฎหมายมหาชนในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ ญี่ปุ่นเองพอจะปรับระบบในสมัยเมจิ ญี่ปุ่นได้ส่งทีมที่จะร่างรัฐธรรมนูญไปศึกษาเรื่องนี้ในยุโรปจาก Professor ชาวเยอรมัน เพราะฉะนั้นในระดับหนึ่งก็เป็นศาสตร์ชนิดหนึ่งที่จะเรียนรู้ว่าการจะออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐผู้ถืออำนาจสูงสุดในการจัดแบ่งอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างองคาพยพในรัฐกันเองหรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน หรือความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น จะใช้การออกแบบความสัมพันธ์อย่างไร การออกแบบความสัมพันธ์ก็ออกมาในรูปแบบของกฎหมายมหาชนต่าง ๆ ในประเทศไทย แม้แต่กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยปกครองท้องถิ่น มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2440 และมาปรับปรุงอีกทีในปี พ.ศ. 2457 แต่ถ้าย้อนกลับไปดูจะเห็นว่ากฎหมายมหาชนเริ่มที่จะมีโครงสร้างของระบบกฎหมายมหาชนแตกแขนงออกไปมากขึ้น เช่น สมัยอยุธยา ก็มีลักษณะของระบบกฎหมายมหาชนเหมือนกัน แต่อาจจะเป็นสิ่งที่มาจากการต้นกำเนิด คือ อินเดียโบราณ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช สมัยที่เขามี

3 ศาสตร์ คือ อรรถศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยกฎหมายมหาชน แล้วก็มีแยกออกไปเป็นศาสตร์สำหรับผู้ปกครองเป็นราชนิติ ซึ่งเป็นคำสอนประเภทพฤติกรรมระบบกฎหมายฮินดูโบราณทั้งหมดต่างไปจากโครงสร้างระบบกฎหมายทางตะวันตกเพราะโครงสร้างกฎหมายตะวันตกจะแยกส่วนที่เป็นจิตวิญญาณออกมาจากส่วนที่เป็นพฤติกรรมเร็วและค่อนข้างชัดเจน เช่น ถ้าไปดูในกฎหมายทั้งหลายทั้งปวง กติกาที่นำมาใช้เป็นหลักต่าง ๆ ทางศาสนา คือ ปรัชญาทางการเมือง ทฤษฎีการเมือง ทางด้านคริสเตียนก็มีในเรื่องของการจะจัดว่าส่วนใหญ่รัฐมีอยู่เพื่อตอบสนองต่อส่วนย่อยที่เรียกว่า Complementarity หรือ Subsidiarity ซึ่งเวลานี้ก็เช่น ศตวรรษที่ 14 หรือ 15 ก็เป็นรากฐานของการรวม EU ขึ้นใหม่ โดย Subsidiarity มาจากแนวคิดทางศาสนาที่คำบัพของคริสเตียน แต่ว่าบางคนอาจจะไม่ได้นึกถึงคนเหล่านี้กลับไปหาสิ่งดั้งเดิม ของไทยเราก็มีมาจากฮินดู เรื่องธรรมศาสตร์และเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย แต่ตอนหลัง ๆ ลักษณะของกฎหมายปกครองของไทยในเรื่องของรัฐธรรมนูญค่อนข้างจะเป็นสิ่งที่ถอยห่างจากเรื่องจิตวิญญาณ เพื่อให้เห็นว่ารัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนจริง ๆ แล้วควรจะควบคู่กันไป แต่ตอนนี้กฎหมายมหาชนอาจจะไม่ได้ไปคู่เกี่ยวกับแง่มุมทางพฤติกรรม เพราะว่ามันค่อนข้างจะเป็นนิตินิยม Legalistic Public Law แล้วก็ไปให้ส่วนที่เป็นพฤติกรรม Behavior ส่วนที่เป็นวัฒนธรรมให้ไปอยู่กับรัฐศาสตร์ ดังนั้นรัฐศาสตร์จึงจะมีพวกพฤติกรรมนิยมและอะไรต่ออะไรอีกหลายอย่าง แต่ถ้าคนที่เราจะเข้าใจเรื่องสังคม เรื่องรัฐ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างองค์การทั้งหลาย กลไกกระบวนการหรือเรื่องของประชาชนในรัฐในสังคมให้ลึกซึ่งจะต้องมีฐานของความเข้าใจในทั้ง 2 แง่มุม คือ ในแง่ของสิ่งที่เป็พฤติกรรมหรือจิตวิญญาณ ซึ่งหมายถึงความเชื่อ อุดมการณ์ ทัศนคติ อะไรต่าง ๆ กับอีกส่วนหนึ่งซึ่งเรียกว่า วัตรธรรมของพฤติกรรม วัตรธรรมนี้เป็นวัตรธรรมของพฤติกรรมที่แบบฉบับที่ชัดเจน วัตรธรรมเหล่านั้นอาจไปอยู่ในกฎหมายมหาชนก็ได้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชนและพระราชบัญญัติหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับป้าชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของท้องถิ่นชุมชน สิ่งเหล่านี้เราคิดว่าเป็นของใหม่ในแง่ของกฎหมาย แต่เวลานี้เราย้อนกลับไปพูดว่าสิ่งเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับลักษณะของวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนแต่ในสมัยก่อนมันเกือบจะไม่แยกออกจากกัน ซึ่งเวลานี้มันแยกออกจากกันเหมือนกับรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน จริง ๆ แล้วไม่ควรจะแยกออกจากกัน แต่ถ้าไปจะดูการแยกที่ชัดเจนที่สุดของการแยกแบบนี้ให้ไปดูคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2542 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนี้น่าสนใจมากเพราะมีการตีความว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าให้หมายความเฉพาะกฎหมายระดับสูงที่ออกโดยรัฐสภาแต่อย่างอื่นไม่ได้จัดลำดับว่าเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดในความหมายนั้น จะเห็นได้ว่ามีเรื่องความเป็นเทคนิคเข้ามามากเกินไป ซึ่งอันนี้นักรัฐศาสตร์เองก็ไม่ได้มองแบบนี้ นักรัฐศาสตร์อาจจะมองกว้างกว่านั้นก็ได้นักกฎหมายก็ตีความอย่างเคร่งครัดว่ามองแค่นั้น เนื่องจากศาสตร์ตอนหลังมันแบ่งเป็นสาขาย่อยจำนวนมากแล้วก็ไม่มีข้อบังคับว่าระบบกฎหมายของไทยทั้งที่เป็นมหาชนและเอกชนทั่วไปบางครั้งน่าจะสังเกตว่าหลักบางหลักเกิดจากกฎหมายมหาชน เช่น ความเป็นนิติบุคคล นิติรัฐที่เราเข้าใจกันหมายความว่ารัฐในฐานะที่เป็นคู่สัญญาหรือรัฐจะต้องยอมรับสภาพ อย่างสมมติสภาพว่าคุณไปทำอะไรให้เขาเสียหายแล้วเขามาเรียกเก็บค่าเสียหายในความขัดแย้ง หมายความว่าต้องสร้างความเชื่อให้คุณเชื่อก่อนว่า เขามาเรียกคุณในฐานะที่คุณมีตัวตนเป็นนิติรัฐแต่ความเป็นนิติรัฐของเราเกิดขึ้นหลังจากความเป็นนิติบุคคล

ถ้าไปดูกฎหมายแพ่งจะเห็นว่ากฎหมายแพ่งเกิดจากความจำเป็นที่เราต้องเข้าสู่สังคมสัญญา สัญญาที่แท้จริง ๆ แล้วแต่เดิมรัฐไม่ได้เข้าสู่สัญญากับใครทั้งสิ้น แต่ว่าต่อมามีสิ่งที่มีแนวโน้มว่าเกี่ยวข้องกับต่างประเทศไม่ได้เกี่ยวข้องในแง่กฎหมายแพ่งเหมือนกัน และเมื่อมีการทำการค้ากันมากขึ้น ทำให้คิดว่าในบางครั้งเรื่องผลประโยชน์ทางแพ่งก็โยงไปสู่แนวคิดในเรื่องนิติบุคคลด้วย

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า

1) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 10 ท่าน โดยการอ้างอิงข้อมูลจากนักวิชาการตะวันตกสรุปแนวทางได้ว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย คือ การเมือง (political) หรือพฤติกรรมทางการเมือง (Whittington, Kelemen and Caldeira, 2008, pp. 4 - 7) เกิดขึ้นในประเทศหรือพื้นที่ที่มีกฎหมายมีการบังคับใช้อย่างเข้มแข็ง แต่การเมืองอ่อนแอเพราะสถาบันการเมืองไม่สมดุล บางสถาบันอาจถูกอำนาจครอบงำ (Hegemonic Power) และประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพยอมนำมาสู่การสร้างและขยายตัวของกฎหมายเพื่อเพิ่มอำนาจให้กับ "ฝ่ายการเมือง" (The Political) ทั้งในด้านของรัฐบาลที่จะเป็นการปกครองด้วยกฎหมายอย่างเบ็ดเสร็จในการตอบสนองความต้องการตัวเอง (Rule by Law) และในด้านของสถาบันตุลาการ (Judicial Institutions) ที่มีอำนาจมากขึ้นในการแทรกแซงการเมืองผ่านการตีความกฎหมายและใช้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย (Legal Expertise) เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจของชนธรรมดา (Loick, 2014, p. 758) ดังนั้น ในการร่างกฎหมายต่าง ๆ มีขึ้นเพื่อปกป้อง "รัฐ" มากกว่าที่จะปกป้องประชาชน

2) นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ จำนวน 10 ท่าน สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน : กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย คือ กฎหมายถูกทำให้เป็นการเมือง (Politicization of The Law) เกิดขึ้นในประเทศหรือพื้นที่ที่มีการเมืองเข้มแข็ง สถาบันการและประชาชนตื่นตัวในการเคลื่อนไหวและใช้สิทธิเสรีภาพของตน แต่ระบบกฎหมายอ่อนแอไม่สามารถบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมได้ ทำให้กระบวนการนิติวิวัฒน์กลายเป็นเพียงการร่างกฎหมายเพื่อตอบสนองความต้องการทางการเมืองในบางเหตุการณ์และบางช่วงเวลา ไม่ใช่กฎหมายที่มีความชัดเจนหรือสามารถบังคับใช้ได้อย่างต่อเนื่อง นำมาสู่สิ่งที่เรียกว่าการขยายตัวของกฎหมายทางการเมือง (Ends-And-Means Rule) ดังนั้น ภายใต้บริบทจะมีกฎหมายจำนวนมากที่ออกมาตามความต้องการของพลังทางการเมืองและสังคม แต่เป็นกฎหมายที่ไม่ยั่งยืนและไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่า เมื่อมีการสำรวจความเข้าใจและศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย จนนำมาสู่การนำผลการวิจัยดังกล่าวมาพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชนในกรณีการเมืองกับกฎหมายได้ดังนี้ คือ การนำหลักนิติวิวัฒน์ (political) มาเป็นกรอบการศึกษาแบบสหวิทยาการและบูรณาการ (Multidisciplinary and Interdisciplinary) ระหว่างการศึกษาการเมืองแบบรัฐศาสตร์ (Political Studies)" และการศึกษากฎหมายแบบนิติศาสตร์ (Jurisprudence) โดยมองการขยายตัวของตัวบท

กฎหมายใหม่และการบัญญัติกฎหมายเพื่อเข้ามาจัดการปัญหาทางสังคมในรูปแบบใหม่ที่ยังไม่มีกฎหมายเคยให้คำนิยามหรือวางหลักการเอาไว้มาก่อนโดยการขยายตัวของกฎหมายดังกล่าวในมุมมองทางรัฐศาสตร์มองว่าการบัญญัติกฎหมายและที่มาของการขยายตัวของกฎหมายมีลักษณะที่เป็นการเมืองอย่างมากเพราะเป็นกระบวนการสร้างความเป็นทางการ (The Created Process of Officials) ที่มีความใกล้ชิดกับการใช้อำนาจทางการเมืองและตัวแสดงทางการเมืองจำนวนมาก (Feldman, 2013) หรือกล่าวได้ว่าการขยายตัวของกฎหมายและการร่างกฎหมายเป็นการศึกษาการเมือง

โดยหลักนิติวิวัฒน์เป็นแนวการศึกษาที่ช่วยมองความสัมพันธ์ระหว่าง "การเมือง" และ "กฎหมาย" ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น และทำให้การศึกษากฎหมายไม่ใช่การมองเพียงแค่ตัวบทที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมองถึงแนวคิด ความสัมพันธ์ทางอำนาจและทฤษฎีการเมืองต่าง ๆ โดยมองการขยายตัวของกฎหมายในการเข้ามาจัดการปัญหาสังคมในรูปแบบต่าง ๆ หลักนิติวิวัฒน์จึงเหมาะสมสำหรับนักรัฐศาสตร์ในการศึกษาการเมืองของกฎหมาย เพื่อมองการขยายตัวของกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างไร ในฐานะที่กฎหมายเป็นผลผลิตของการเมืองในการจัดสรรอำนาจและการต่อสู้ต่อรองเพื่อผลประโยชน์

## 7. อภิปรายผล

1. ในการสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย ควรที่จะมีการนำหลักนิติวิวัฒน์เพื่อให้เข้าไปจัดการปัญหารูปแบบใหม่ของสังคมที่เกิดขึ้น โดยหลักนิติวิวัฒน์เป็นกรอบการศึกษาแบบสหวิทยาการและบูรณาการเพื่อเชื่อมโยง "การเมืองกับกฎหมาย" ให้เข้ามาเชื่อมโยงกัน เพื่อทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้นและหลายกำแพงทางวิชาการของ "รัฐศาสตร์" กับ "นิติศาสตร์" ด้วยการมองความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับกฎหมายให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งจะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมายมากยิ่งขึ้นว่าควรศึกษาศาสตร์ทั้งสองควบคู่กันไปไม่สามารถที่จะแยกจากกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระ หวังสัจจะโชค (2559) เรื่องนิติวิวัฒน์กับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและกฎหมาย

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย พบว่า

2.1) การเมืองเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย เพราะว่าการเมืองอ่อนแอเพราะสถาบันการเมืองไม่สมดุล บางสถาบันอำนาจครอบงำ และประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพย่อมนำมาสู่การสร้างและขยายตัวของกฎหมายเพื่อเพิ่มอำนาจให้กับ "ฝ่ายการเมือง" ทั้งในด้านของรัฐบาลที่จะเป็นการปกครองด้วยกฎหมายอย่างเบ็ดเสร็จในการตอบสนองความต้องการตัวเองเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการตัดสินใจของคนธรรมดา

2.2) กฎหมายถูกทำให้เป็นการเมือง เนื่องมาจากระบบกฎหมายอ่อนแอไม่สามารถบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมได้ทำให้กระบวนการนิติวิวัฒน์กลายเป็นเพียงการร่างกฎหมายเพื่อตอบสนอง

ความต้องการทางการเมืองในบางเหตุการณ์และบางช่วงเวลา นำมาสู่สิ่งที่เรียกว่าการขยายตัวของกฎหมายทางการเมือง โดยจะมีกฎหมายจำนวนมากที่ออกมาตามความต้องการของพลังทางการเมืองและสังคม แต่เป็นกฎหมายที่ไม่ยั่งยืนและไม่สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ การร่างกฎหมายต่าง ๆ ก็มีขึ้นเพื่อปกป้อง"รัฐ" มากกว่าประชาชน

3. เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน: กรณีศึกษาการเมืองกับกฎหมาย พบว่า ควรที่จะมีการนำหลักนิติวิวัฒน์เป็นแนวเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศาสตร์กับกฎหมายมหาชน โดยช่วยในการมองความสัมพันธ์ระหว่าง "การเมือง" และ "กฎหมาย" ให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น และทำให้กฎหมายไม่ใช่การมองตัวบทที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมองถึงแนวคิด ความสัมพันธ์ทางอำนาจและทฤษฎีการเมืองต่าง ๆ โดยมองการขยายตัวของกฎหมายในการเข้ามาจัดการปัญหาสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

## 8. ข้อเสนอแนะ

เพื่อความเข้าใจหลักนิติวิวัฒน์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรที่จะมีการศึกษาในเรื่องของความเป็นพลเมือง สวัสดิการสังคมและประชาธิปไตยเข้ามาร่วมพิจารณาโดยสังเขปเพื่อให้เห็นภาพรวมของหลักนิติวิวัฒน์ที่มีขอบเขตกว้างขวางอย่างมาก ดังนั้น หลักนิติวิวัฒน์จึงไม่ได้เพียงทำลายเส้นแบ่งวินัยทางวิชาการ (Discipline) ระหว่าง "รัฐศาสตร์" และ "นิติศาสตร์" ให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่เชื่อมโยงกับสังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ และองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ อีกมากมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและกฎหมาย

## 9. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรที่จะทำการศึกษาในประเด็นนิติวิวัฒน์ในเรื่องของการเพิ่มอำนาจตุลาการ (Increased Judicial Power) ซึ่งเป็นมิติของการเพิ่มและขยายตัวของกฎหมายที่ทำให้อำนาจในการตีความกฎหมายของฝ่ายตุลาการมีมากยิ่งขึ้น กฎหมายกลายเป็นอำนาจของตุลาการ (Laws as Judicial Power) ในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ในมิตินี้ จึงอาจนำมาสู่ปัญหาของความโปร่งใส (Transparency) ที่ประชาชนไม่สามารถแสดงความเห็นทั่วไปต่อประเด็นทางกฎหมายได้ เพราะกฎหมายถูกผูกขาดการตีความด้วยผู้เชี่ยวชาญ

## บรรณานุกรม

จาตุรงค์ สุทวาทัน และวีระ หวังสัจจะโชค. (2567). ปราบฏการณ์นักร้องกับผลสะท้อนทางการเมืองจากระบอบตุลาการวิวัฒน์ หลัง พ.ศ. 2549 – 2563. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 18(1), มกราคม - กุมภาพันธ์ 2567, น.96 - 111.

วีระ หวังสัจจะโชค. (2559). **นิติวิวัฒน์กับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและกฎหมาย: กรอบการทำ  
ความเข้าใจการขยายตัวของกฎหมายด้วยมุมมองทางรัฐศาสตร์**. วารสารการเมืองการบริหาร  
และกฎหมาย, 8 (3), น.137 - 167.

วิรัช ศรีอินทรสุทธิ. (2564). **บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญกับพัฒนาการทางการเมืองไทยตั้งแต่  
พ.ศ. 2540 – 2564**. วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ, 5(3), พฤษภาคม - มิถุนายน  
2565, น.135-148.

Feldman, D. (2013). **Beginning at the Beginning: The Relationships between Politics and  
Law**. in David Feldman (ed.) in Politics, Politics in Law. Oregon: Hart Publishing.

Loick, D. (2014). **Judaification and Politics: From the Dilemma of Judaification to the  
Paradoxes of Rights**. Philosophy and Social Criticism, 40(8), pp. 757-778.